

02 **διεθνή**

■ ΤΟΥ **Σωτήρη Ρούσου***

Γίνονται προεδρικές εκλογές στο Ιράν;

Στην τελική ευθεία η αντιπαράθεση μετριοπαθών και συντηρητικών

Οι εκλογές για πρόεδρο στο Ιράν έχουν «διαφύγει» της προσοχής των ΜΜΕ στη Δύση. Μόλις πρόσφατα το Foreign Affairs διέθεσε μια σύντομη ανάλυση για τις εκλογές αυτές, προβάλλοντας μια μάλλον απλουστευτική εικόνα των προεδρικών αναμετρήσεων στο Ιράν. Βασικός άξονας της ανάλυσης ήταν ότι στα τελευταία είκοσι χρόνια η ιρανική κοινωνία ψηφίζει εκείνο τον υποψήφιο που δεν αποτελεί επιλογή του καθεστώτος, και ιδιαίτερα εναντίον του υποψηφίου που υποστηρίζεται από τον Ανώτατο Θρησκευτικό Ηγέτη, Αγιατολάχ Χαμενεΐ. Η προσέγγιση αυτή δεν εξηγεί βέβαια την εκλογή Αχμαντινετζάντ – αλλά εκεί, σύμφωνα με τους υποστηρικτές της, έγινε νοθεία, οπότε δεν δημιουργείται πρόβλημα στο ερμηνευτικό σχήμα. Μια άλλη προσέγγιση θέλει τις εκλογές να αποτελούν ανταγωνισμό ενδο-καθεστωτικών ελίτ. Σύμφωνα με αυτήν την προσέγγιση, η συμμαχία μεταξύ κληρικών και Φρουρών της Επανάστασης (πολιτικο-στρατιωτικής οργάνωσης ανεξάρτητης από τον τακτικό Ιρανικό Στρατό, αλλά ισχυρότερης σε δύναμη πυρός, οικονομική επιρροή και διεθνείς διασυνδέσεις με σκοπό τη διαφύλαξη του ισλαμικού χαρακτήρα του κράτους) αποτέλεσε το βασικό άξονα εξουσίας στη δεκαετία του 1980. Μια συμμαχία κληρικών και τεχνοκρατών αποτέλεσε την κυρίαρχη ελίτ στη δεκαετία του 1990, με βασικό εκπρόσωπο τον Χασεμί Ραφσαντζανί. Η ισχύς αυτής της συμμαχίας διατηρήθηκε και κατά την προεδρία του Χαταμί.

Ο Αχμαντινετζάντ εκπροσωπούσε τη συμμαχία μεταξύ Φρουρών της Επανάστασης και των τεχνοκρατών, με τους πρώτους να έχουν το πάνω χέρι σε αυτόν τον άξονα εξουσίας. Σήμερα, σύμφωνα με την ίδια προσέγγιση, ο πρόεδρος Χασάν Ρουχανί εκπροσωπεί τη συμμαχία μετριοπαθών κληρικών και τεχνοκρατών, ο Εμπραχίμ Ραΐσί εκπροσωπεί τον άξονα συντηρητικών κληρικών και Φρουρών της Επανάστασης, ενώ τέλος ο δήμαρχος της Τεχεράνης Μπαχέρ Γκαλιμπάφ τη συμμαχία Φρουρών και τεχνοκρατών.

Η παραίτηση του Γκαλιμπάφ την περασμένη Δευτέρα αποτελεί μια κίνηση πύκνωσης των γραμμών των συντηρητικών κληρικών και των Φρουρών της Επανάστασης υπό τις ευλογίες του Ανώτατου Θρησκευτικού Ηγέτη, Αλί Χαμενεΐ.

Δύο όψεις του ίδιου νομίσματος;

Οι Φρουροί της Επανάστασης και μέρος του ανώτατου κλήρου έχουν μετατραπεί, μέσα από κοινωφελή ταμεία και τον έλεγχο εταιρειών και βιομηχανιών, σε οικονομικούς δρώντες με τεράστια συμφέροντα. Η συνέχιση μάλιστα της «οικονομίας της αντίστασης», δηλαδή του ελέγχου της οικονομίας με βασική αιτιολόγηση τον κίνδυνο που διατρέχει το Ιράν και ο ισλαμικός χαρακτήρας του κράτους από τις ΗΠΑ και τους συμμάχους τους, αποτελεί τη βάση για τη διαίωση αυτών των συμφερόντων. Από την άλλη πλευρά, ένα μέρος του ανώτατου κλήρου και της διευθυντικής ελίτ εκπροσωπούν μεσαία στρώματα, κυρίως επιχειρηματίες των μεγάλων αστικών κέντρων, τα οποία επιθυμούν το άνοιγμα στο διεθνές εμπόριο και τις ξένες επενδύσεις που έρχεται χάρη στην ομαλοποίηση των σχέσεων της Τεχεράνης με τον κόσμο και τη σταδιακή αποδόμηση της «οικονομίας της αντίστασης». Και σε αυτήν την προσέγγιση, οι διαχωριστικές γραμμές μεταξύ των διαφόρων ομάδων δεν είναι ευδιάκριτες, με χαρακτηριστικό παράδειγμα τις αλλαγές θέσεων και συμμάχων του «ρεαλιστή» Ραφσαντζανί.

Μια τρίτη προσέγγιση των ιρανικών εκλογών είναι αυτή που υποστηρίζεται από τον Χαμίτ Νταμπάσι. Σύμφωνα με αυτήν, ουσιαστικά οι εκλογές δίνουν την ευκαιρία στο

ιρανικό έθνος/κοινωνία να εκφράσει την επιθυμία της, το επιθυμητό αφήγημα για το μέλλον του ιρανικού κράτους. Δηλαδή επιθυμεί ελευθερία, πραγματική δημοκρατία με σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, και κοινωνική δικαιοσύνη. Γι' αυτό το λόγο ψηφίζει υποψηφίους όπως ο Ρουχανί ή παλαιότερα ο Χαταμί. Μόνο που οι υποψήφιοι αυτοί, σύμφωνα με τον Νταμπάσι, δεν είναι παρά ωραιοποιημένες προσόψεις του καθεστώτος και των πυλώνων του. Η ρητορική των λεγόμενων μεταρρυθμιστών ή μετριοπαθών ηγετών το μόνο που κάνει είναι να συσκοτίζει το πραγματικό αφήγημα του κράτους, όπως αυτό μπορεί κανείς να το αντιληφθεί ακούγοντας τις ομιλίες των λεγόμενων σκληρών του καθεστώτος, του Ραΐσί ή του Χαμενεΐ. Κατά τα άλλα και οι δύο πλευρές ουσιαστικά υπηρετούν διαφορετικά τμήματα των οικονομικά ισχυρών, είτε των καθεστωτικών ελίτ είτε των μεγαλοαστικών τάξεων των μεγάλων πόλεων εις βάρος των υποτελών τάξεων στην ύπαιθρο και τα υποβαθμισμένα προάστια. Αντιθέτως, υποστηρίζει ο Νταμπάσι, όταν αναδεικνύεται ένας πραγματικά μεταρρυθμιστής ηγέτης που επιθυμεί σημαντικές αλλαγές στις καθεστωτικές ισορροπίες, όπως ο Μιρ Χοσεΐν Μουσαβί το 2009, οι καθεστωτικές ελίτ απέτρεψαν την εκλογή του και κατέστειλαν με βιαιότητα το κίνημα της «Πράσινης Επανάστασης», που συγκροτήθηκε

ως διαμαρτυρία για την εκτεταμένη βία και νοθεία των εκλογών του 2009.

Κλειδί για τη νίκη η αντιμετώπιση της ανεργίας

Πέρα όμως από τις διαφορετικές ερμηνευτικές προσεγγίσεις, τα πραγματικά προβλήματα της ιρανικής κοινωνίας παραμένουν, με πρώτο αυτό της ανεργίας. Σήμερα η ανεργία βρίσκεται στο 12,4%, περίπου 2% περισσότερο από ό,τι ήταν πριν τρία χρόνια, ενώ μεταξύ των νέων 15-29 ετών το ποσοστό αυτό ανεβαίνει στο 30% και στις γυναίκες της ίδιας ηλικίας στο 50%. Παρά τη δημιουργία, στο 2016, 600.000 νέων θέσεων εργασίας από τη κυβέρνηση Ρουχανί, η ανεργία αυξάνεται εξαιτίας, πρώτον, της δημογραφικής έκρηξης των δεκαετιών 1980 και 1990 και, δεύτερον, της αδυναμίας να μεταφερθούν τα οφέλη από την αύξηση των πετρελαϊκών εσόδων σε ολόκληρο το εύρος της ιρανικής κοινωνίας και οικονομίας. Κλάδοι όπως η οικοδομή παρέμειναν στάσιμοι ή υποχώρησαν. Έτσι η ανάγκη για δημιουργία 1,2 εκατομμυρίων νέων θέσεων εργασίας ετησίως δεν καλύφθηκε από τις πολιτικές Ρουχανί. Τη ίδια στιγμή όμως, ο «δείκτης φτώχειας», που συνδυάζει ανεργία και πληθωρισμό, έχει μειωθεί ραγδαία στο 19,2% τον Μάρτιο 2017, από 45,5% τον Ιούνιο 2013.

Από την πλευρά τους οι συντηρητικοί αντίπαλοι του Ρουχανί υπόσχονται τη

δημιουργία 5,5 εκατομμυρίων θέσεων για τα επόμενα τέσσερα χρόνια και τριπλασιασμό των επιδομάτων σε χρήμα για τα φτωχότερα στρώματα, τα οποία αντικατέστησαν τις επιδοτήσεις σε είδος (καύσιμα τρόφιμα κ.ά.) κατά την περίοδο Αχμαντινετζάντ. Αντίθετα, ο Ρουχανί ακολουθεί μια πολιτική για την άνοδο του οικονομικού επιπέδου των Ιρανών, που στηρίζεται περισσότερο στο άνοιγμα της ιρανικής οικονομίας στις ξένες εταιρείες και τις άμεσες επενδύσεις και λιγότερο στις επιδοματικές πολιτικές. Το 60% των βασικών κλάδων της ιρανικής οικονομίας ελέγχεται από το κράτος και μεγάλο μέρος των υπολοίπων από θρησκευτικά ιδρύματα. Ένα τέτοιο άνοιγμα, εφόσον επιτευχθεί, θα ευνοήσει σίγουρα τα μεσαία στρώματα, αλλά θα αφήσει έξω τα φτωχά στρώματα της νότιας Τεχεράνης και άλλων μεγάλων αστικών κέντρων. Το θέμα της ανεργίας πάντως θα αποτελέσει το κλειδί για τη νίκη στις εκλογές.

Η ανάλυση αυτή γράφεται πριν ανοίξουν οι κάλπες στο Ιράν, με τον νυν πρόεδρο Ρουχανί να προηγείται στις δημοσκοπήσεις. Σε περίπτωση νίκης του συντηρητικού Ραΐσί, είναι πολλοί οι αναλυτές που αναμένουν ριζοσπαστική στροφή της ιρανικής εξωτερικής πολιτικής. Είναι γεγονός ότι η συμμαχία του σκληροπυρηνικού ιερατείου και των Φρουρών της Επανάστασης στηρίζεται στον έλεγχο της «οικονομίας της αντίστασης», και συνεπώς μια όξυνση των περιφερειακών ανταγωνισμών θα διευκόλυε τη νομιμοποίηση της πολιτικής κυριαρχίας της.

Όμως θα ήταν αυτοκτονία για την οικονομία του Ιράν αν η Τεχεράνη έδινε επιχειρήματα στην Ουάσιγκτον και τους συμμάχους της για αναθεώρηση της συμφωνίας για το πυρηνικό πρόγραμμα. Αν μάλιστα υπολογιστεί η αιμορραγία σε οικονομικούς και ανθρωπίνους πόρους για τη στήριξη του Άσαντ στη Συρία, την ενίσχυση της Χεζμπολά και τη στήριξη των σιιτικών παρατάξεων στο Ιράκ, τότε οποιαδήποτε ιρανική ηγεσία είναι αναγκασμένη να συνεχίσει το οικονομικό και το πολιτικό άνοιγμα προς την Ευρώπη, τη Ρωσία και την Κίνα.

Το άνοιγμα της ιρανικής οικονομίας στις ξένες εταιρείες και τις άμεσες επενδύσεις, εφόσον επιτευχθεί, θα ευνοήσει σίγουρα τα μεσαία στρώματα, αλλά θα αφήσει έξω τα φτωχά στρώματα της νότιας Τεχεράνης και άλλων μεγάλων αστικών κέντρων

*Αναπληρωτής Καθηγητής του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου και υπεύθυνος του Κέντρου Μεσογειακών, Μεσανατολικών και Ισλαμικών Σπουδών, www.cemmis.edu.gr